

PETRUS CANISIUS STADSWANDELING DOOR NIJMEGEN

Startplaats (halte A op de kaart): Petrus Canisiuskerk, Molenstraat 37.

Al in de veertiende eeuw waren hier een klooster, de Sint-Catharinakerk en een armenhof gevestigd, dus al voor Canisius' geboorte. Na de reformatie ontstonden hier huizen; klooster en kerk kregen seculiere bestemmingen. Voor de ouderen kwam het Oud Burgeren Gasthuis. Op het laatst diende de kerk zelfs tot munitiedepot. Na teruggave in 1808 moest de kerk worden gerestaureerd. In 1821 werd zij ingewijd, met Ignatius als patroonheilige. De in waterstaatsstijl verbouwde kerk werd later te klein. In 1898 had de consecratie plaats van de nieuwe neogotische kerk. In 1923 volgde hier de opening van de Katholieke Universiteit, nu Radboud Universiteit. Sinds 1925 is de kerk aan Petrus Canisius gewijd.

Op 22 februari 1944 ging een deel van de kerk door het bombardement van het stadscentrum verloren. In 1960 volgde met een plechtige heilige mis en Mozarts

Krönungsmesse de heropening. In de hal ziet u een muschelkalkstenen beeld (Bruning 1958) en een glas-in-loodraam (Verhallen, 1997). Links in de kerk een venster uit de kostschool De Ruwenberg in Sint-Michiëlsgestel. Verderop een borstbeeld van een vurig kijkende heilige (Egidius Everaerts, 1917). In de glazen vitrine onder het altaar liggen een paar schoenen en een stukje van een wervel van Canisius.

Halte B: geboortehuis Canisius, Broerstraat 42/44.

Hier stond het huis van Jacob Kanis en zijn vrouw Jelis van Houweningen. Nijmegen was de belangrijkste stad in Gelre en behoorde tot het aartsbisdom Keulen. Hier werd op 8 mei 1521 Peter geboren. Vader Kanis behoorde tot een patriciërgeslacht, was jurist, vele jaren burgemeester, hoofd van het belangrijke kleermakersgilde en de opvoeder geweest van zonen van hertog René II van Lotharingen. Deze verhief Pa Kanis in de adelstand. Jacob Kanis was in 1543 éérste ondertekenaar van het Verdrag van Venlo dat de overgang regelde van het zelfstandige hertogdom Gelre naar het Duitse Rijk. Uit het eerste huwelijk werden drie kinderen geboren onder wie Peter en, na het overlijden van Peters moeder, uit het tweede huwelijk met Wendelina van den Bergh nog twaalf kinderen. Zijn stiefmoeder stamde uit een vooraanstaand geslacht waartoe ook de theoloog Burchard van den Bergh, kapelaan aan het keizerlijk Weense hof, behoorde. Een ander bekend familielid was Peters oudtante, Reinalda van Eymeren, schrijfster van het mystieke werk: Die Evangelische Peerle. Zij voorspelde dat Peter zich eens zou aansluiten bij een nieuwe priesterorde die zich zou toeleggen op kerkhervorming van binnenuit. Twee halfbroers werden ook jezuïet: Derick, kanunnik van Sankt Viktor in Xanten en de Sint Steven hier en Theodorick, rector van het jezuïetencollege in München. In 1636 kochten jezuïeten het geboortehuis en richtten een kapel in in de geboortekamer. In 1903 werd het hotel. In 1944 volgde volledige verwoesting door het bombardement. Op de gevel is een witmarmere gedenkplaat aangebracht (1971).

Halte C: Latijnse School; St. Stevenskerk.

De 'basisschool' genoot Peter Kanis in de Bottelstraat. Hij werd bekend met de mystieke beweging van de Moderne devotie, die een aantoonbare invloed op zijn denken heeft gehad. Daarna volgde hij onderwijs aan deze Latijnse School. School en St. Stevenskerk stonden onder het patronaat van de Keulse Apostelenkerk, vandaar de twaalf apostelen op de voorgevel van de school. De Stevenskerk heeft een grote rol in Peters leven gespeeld. Hij bezocht de kerk dagelijks. Hier had hij een geestelijke ervaring die een eerste aanzet was voor zijn verdere leven. In de kerk bevond zich het Mariabeeld dat nu nog in de Mariakapel staat van de Petrus Canisiuskerk: Onze Lieve Vrouwe van Nijmegen.

Halte D: Reformatie en schuilkerk aan de Lage Markt 30-36.

Vanaf de reformatie in 1591 moesten de Nijmeegse katholieken in schuilkerken bijeenkomen. Omdat de jezuïeten in Nijmegen nooit als orde waren erkend, kon de orde niet verboden worden. Enkele jezuïeten bleven op deze plek werkzaam, waar achter dit patriciërshuis tot 1818 een jezuïetenschuilkerk was. Vrome vrouwen, die enkele geloften hadden afgelegd en 'klopjes' werden genoemd, zijn onmisbaar geweest voor het voortbestaan van het katholiek leven. Zo stichtten zij hier een schooltje. Verder stonden zij de geestelijken bij en deden aan armenzorg.

Halte E: Hunnerpark, standbeeld van Canisius.

Canisius studeerde in Keulen en Leuven theologie en filosofie. In 1543 jezuïet geworden en in 1546 priester, promoveerde hij in 1549 in Bologna tot doctor in de Godgeleerdheid. Petrus Canisius stierf in 1597 in het Zwitserse Fribourg. In 1864 volgde de zaligverklaring en in 1925 de heiligverklaring en uitroeping tot kerkleraar. Canisius is ook wel bekend als 'tweede apostel', na Bonifacius, van Duitsland. Het bronzen standbeeld aan de rand van het park bij de kiosk (St. Jorisstraat) werd door de Bossche bisschop Diepen onthuld (Dupuis, 1927).

Betekenis van Canisius

Al in Keulen viel hij op door zijn helder inzicht en wijze optreden. Door zijn natuurlijke manier van preken, zijn sobere levenswijze, zijn aandachtig luisteren kreeg hij veel bekendheid. Een van Canisius' motto's was: wie de jeugd heeft, heeft de toekomst. Hij stichtte daarom in totaal 13 scholen en colleges, vaak onder uiterst moeilijke omstandigheden. Veel contact had Canisius met invloedrijke personen: de keizers, hertogen, de familie Fugger. Door hun hulp kon hij onderwijs (laten) geven aan hun zonen. Deze elite kon op haar beurt de onder haar gestelden ertoe brengen het rooms-katholieke geloof te blijven aanhangen of daarnaar terug te keren.

Canisius kreeg de opdracht een catechismus te schrijven om het geloof te verduidelijken en te kunnen overbrengen. Ook schreef hij verweerschriften over Johannes de Doper en Maria en vele preken. Hij heeft vele reizen gemaakt, elk jaar bezocht hij zijn colleges. Hij was theologieprofessor, raadgever van keizers, deelnemer aan het Concilie van Trente. Dit concilie moest antwoorden geven op geloofsvragen en de Kerk reinigen van ongewenste gebruiken. Canisius streefde naar kerkelijke zuiverheid maar wilde ook rekening houden met plaatselijke omstandigheden. Hij probeerde de juistheid van geloofsopvattingen te bepalen en deze soepel uit te voeren. Gematigdheid kon hierbij uiteindelijk een beter resultaat geven: een belangrijke karaktertrek van hem was anderen prijzen en stimuleren, sympathie koesteren voor hun tegenslagen en intens meeleven en échte belangstelling hebben. Hij leefde zich in in andermans situatie en was trouw aan vriendschappen, ook die met andersgelovigen. Hij trad hen niet tegemoet met afkeer maar met een geloofsinhoudelijk verweer. Canisius was een bescheiden, niets voor zichzelf vragend mens. Hij heeft zich helemaal en ten koste van veel inspanningen én zijn gezondheid in dienst gesteld van zijn Schepper, zijn Kerk en zijn medemensen.

Jos Bakkers